

Ministerstwo Rodziny
i Polityki Społecznej

Akceptuję:

Stanisław Szwed
Sekretarz Stanu

/podpisano elektronicznie/

Sprawozdanie

z realizacji działań na rzecz osób bezdomnych w województwach w roku 2022

Warszawa, sierpień 2023 r.

Departament Pomocy i Integracji Społecznej
Wydział do Spraw Pracy Środowiskowej i Programów

SPIS TREŚCI

WSTĘP	3
1. WSPARCIE UDZIELONE OSOBOM W KRYZYSIE BEZDOMNOŚCI W 2022 ROKU	4
1.1 Liczba osób w kryzysie bezdomności, którym gmina/powiat opłaciły w 2022 roku pobyt w placówkach udzielających tymczasowego schronienia oraz w innych, nieinstytucjonalnych formach wsparcia.....	5
1.2 Efekty wybranych działań aktywizujących podjętych na rzecz osób w kryzysie bezdomności	7
2. PLACÓWKI UDZIELAJĄCE WSPARCIA OSOBOM W KRYZYSIE BEZDOMNOŚCI FUNKCJONUJĄCE W 2022 ROKU	12
2.1 Placówki udzielające tymczasowego schronienia prowadzone przez gminę/powiat lub przez podmiot niepubliczny przy udziale dotacji organu samorządu terytorialnego	13
2.2 Placówki udzielające tymczasowego schronienia, których działalność nie jest finansowana przez gminę/powiat.....	16
2.3 Placówki udzielające doraźnego wsparcia osobom w kryzysie bezdomności w 2022 roku	17
3. ŚRODKI FINANSOWE PRZEZNACZONE NA DZIAŁANIA POMOCOWE WOBEC OSÓB W KRYZYSIE BEZDOMNOŚCI W 2022 ROKU	18
4. DZIAŁANIA PODJĘTE NA RZECZ WSPARCIA OSÓB DOŚWIADCZAJĄCYCH BEZDOMNOŚCI W ZWIĄZKU Z EPIDEMIĄ SARS-COV-2.....	20
5. PRZYPADKI ZGONÓW Z POWODU WYCHŁODZENIA ORGANIZMU	24
6. RZĄDOWY PROGRAM BEZZWROTNEGO FINANSOWEGO WSPARCIA BUDOWNICTWA ZE ŚRODKÓW FUNDUSZU DOPŁAT	25
7. ZMIANY W POLITYCE PUBLICZNEJ W OBSZARZE PRZECIWDZIAŁANIA BEZDOMNOŚCI PRZYJĘTE W 2022 ROKU.....	28
SPIS TABEL.....	31
SPIS ILUSTRACJI	32

WSTĘP

Jednym z istotnych elementów budowania skutecznej sieci wsparcia dla osób doświadczających bezdomności jest badanie poziomu implementacji poszczególnych rozwiązań oraz efektywności podejmowanych działań. Dlatego też co dwa lata, począwszy od 2010 roku, opracowywany jest materiał zawierający informacje na temat realizacji działań na rzecz osób w kryzysie bezdomności na terenie poszczególnych województw oraz efektów tychże działań.

Niniejsze opracowanie w większości zawiera dane przekazane przez samorządy lokalne i regionalne oraz urzędy wojewódzkie poprzez jednorazowe badanie DPS-IV-304-KS/2023, przeprowadzone na przełomie kwietnia i maja 2023 r. za pośrednictwem Centralnej Aplikacji Statystycznej. Z kolei dane dotyczące liczby placówek udzielających tymczasowego schronienia w znacznej części pochodzą z rocznego sprawozdania resortowego MRiPS-06. Wszystkie informacje sprawozdawcze obejmują stan z 2022 roku.

Ponownie w opracowaniu nie uwzględniono analizy wyników *Ogólnopolskiego badania liczby osób bezdomnych*. Planowane na początku 2021 roku badanie nie odbyło się z uwagi na sytuację epidemiczną w Polsce. Z kolei na dalsze plany w tym zakresie istotny wpływ miała napaść zbrojna Rosji na Ukrainę i jej konsekwencje. W wyniku działań wojennych kilka milionów obywateli Ukrainy zostało zmuszonych do ucieczki z miejsca zamieszkania i szukania schronienia poza granicami kraju – w większości w Polsce. Sytuacja wymagała zatem ogromnego zaangażowania wszystkich służb w organizację sprawnego mechanizmu wsparcia oraz w udzielanie pomocy uchodźcom z Ukrainy. Z uwagi na obciążenie pracowników socjalnych dodatkowymi zadaniami, związanymi z napływem uchodźców, a także panujące w okresie zimowym warunki atmosferyczne, które nie skłaniały osób przebywających w przestrzeni publicznej i miejscach niemieszkalnych do korzystania ze schronienia w przeznaczonych do tego celu placówkach, Ministerstwo Rodziny i Polityki Społecznej czasowo zawiesiło organizację badania.

Początek 2022 roku to również okres wygasania epidemii Covid-19. Ówczesna sytuacja epidemiczna nadal miała istotny wpływ na egzystencję osób doświadczających bezdomności, które wymagały szczególnego wsparcia ze względu na ograniczony dostęp do schronienia i opieki zdrowotnej oraz trudności w realizacji potrzeb higieniczno-sanitarnych. Stąd też w niniejszym opracowaniu ponownie uwzględniono najistotniejsze kwestie związane z pomocą osobom doświadczającym bezdomności w czasie epidemii na przestrzeni całego 2022 roku.

1. WSPARCIE UDZIELONE OSOBOM W KRYZYSIE BEZDOMNOŚCI W 2022 ROKU

Informacje przekazane przez gminy miały szczególne znaczenie dla opracowania przedmiotowego dokumentu, gdyż to właśnie gminy są ustawowo zobligowane do zapewnienia schronienia osobom doświadczającym bezdomności. Zgodnie bowiem z art. 17 ust. 1 pkt 3 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej, udzielenie schronienia, zapewnienie posiłku oraz niezbędnego ubrania osobom tego pozbawionym należy do zadań własnych gminy o charakterze obowiązkowym.

Niemniej jednak powiaty również mogą wspierać osoby w kryzysie bezdomności, udzielając im schronienia w placówkach, których prowadzenie jest ustawowym zadaniem samorządów powiatowych. Są to domy dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży, ośrodki interwencji kryzysowej oraz specjalistyczne ośrodki wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie. Bezdomność nie jest główną przestanką do otrzymania pomocy w wymienionych formach, jednak osoby doświadczające bezdomności również mogą skorzystać ze schronienia w tego typu miejscach.

Tabela 1. Liczba wszystkich zdiagnozowanych w 2022 roku osób bezdomnych, których ostatnim miejscem zameldowania była dana gmina (przebywających na terenie gminy i poza jej granicami)

l.p.	Województwo	Liczba wszystkich zdiagnozowanych osób bezdomnych, których ostatnim miejscem zameldowania była dana gmina (przebywających na terenie gminy i poza jej granicami)		
		Ogółem	w tym	
			Mężczyźni	Kobiety
1.	Dolnośląskie	3 022	2 541	481
2.	Kujawsko-pomorskie	1 812	1 627	185
3.	Lubelskie	1 113	1 008	105
4.	Lubuskie	1 276	1 140	136
5.	Łódzkie	2 798	2 332	466
6.	Małopolskie	2 031	1 742	289
7.	Mazowieckie	3 035	2 506	529
8.	Opolskie	1 086	916	170
9.	Podkarpackie	1 014	919	95
10.	Podlaskie	700	610	90
11.	Pomorskie	3 366	2 932	434
12.	Śląskie	5 363	4 379	984
13.	Świętokrzyskie	1 141	999	142
14.	Warmińsko-mazurskie	1 726	1 529	197
15.	Wielkopolskie	3 477	2 880	597
16.	Zachodniopomorskie	2 723	2 278	445
	Ogółem	35 683	30 338	5 345

Według wskazań gmin, w 2022 roku grupa wszystkich zdiagnozowanych osób doświadczających bezdomności, których ostatnim miejscem zameldowania była dana gmina, liczyła 35 683 osoby. Zatem w ciągu ostatnich dwóch lat nastąpił wzrost o ponad 1,3 tys. osób.

1.1 Liczba osób w kryzysie bezdomności, którym gmina/powiat opłaciły w 2022 roku pobyt w placówkach udzielających tymczasowego schronienia oraz w innych, nieinstytucjonalnych formach wsparcia

Na podstawie danych zebranych w sprawozdaniu jednorazowym DPS-IV-304-KS/2023 ustalono, iż w 2022 roku gminy i powiaty ze wszystkich województw opłaciły pobyt w placówkach udzielających tymczasowego schronienia w sumie 24 167 osobom doświadczającym bezdomności.

Tabela 2. Liczba osób w kryzysie bezdomności, którym gmina/powiat opłaciły w 2022 roku pobyt w placówkach udzielających tymczasowego schronienia (na terenie gminy/powiatu i poza ich granicami)

l.p.	Województwo	Liczba osób w kryzysie bezdomności, którym gmina/powiat opłaciły pobyt w placówkach udzielających tymczasowego schronienia w 2022 roku		
		Kobiety	Mężczyźni	OGÓŁEM
1.	Dolnośląskie	289	1 457	1 746
2.	Kujawsko-pomorskie	134	929	1 063
3.	Lubelskie	77	793	870
4.	Lubuskie	55	418	473
5.	Łódzkie	150	840	990
6.	Małopolskie	164	1 498	1 662
7.	Mazowieckie	343	1 932	2 275
8.	Opolskie	124	610	734
9.	Podkarpackie	82	672	754
10.	Podlaskie	13	165	178
11.	Pomorskie	454	2 256	2 710
12.	Śląskie	946	4 209	5 155
13.	Świętokrzyskie	44	361	405
14.	Warmińsko-mazurskie	110	804	914
15.	Wielkopolskie	364	1 833	2 197
16.	Zachodniopomorskie	301	1 740	2 041
	Ogółem	3 650	20 517	24 167

Wśród nich było 3 650 kobiet i 20 517 mężczyzn. Liczebność w tej grupie, podobnie jak liczba wszystkich zdiagnozowanych osób doświadczających bezdomności (Tabela 1.), również zwiększyła się od 2020 roku – o ponad 1 tys. osób.

Zgodnie z ustawą o pomocy społecznej osobie, która ze względu na trudną sytuację życiową, wiek, niepełnosprawność lub chorobę potrzebuje wsparcia w funkcjonowaniu w codziennym życiu, ale nie wymaga usług w zakresie świadczonym przez jednostkę całodobowej opieki, może być przyznane wsparcie w mieszkaniu chronionym. Mieszkanie chronione jest formą pomocy społecznej przygotowującą pod opieką specjalistów osoby tam przebywające do prowadzenia samodzielnego życia lub wspomagającą te osoby w codziennym funkcjonowaniu.

W zależności od celu udzielania wsparcia prowadzone jest jako mieszkanie chronione treningowe lub mieszkanie chronione wspierane. W mieszkaniu chronionym treningowym zapewnia się usługi bytowe

oraz naukę, rozwijanie lub utrwalanie samodzielności, sprawności w zakresie samoobsługi, pełnienia ról społecznych w integracji ze społecznością lokalną, w celu umożliwienia prowadzenia samodzielnego życia. Z kolei w mieszkaniu chronionym wspieranym zapewnia się usługi bytowe oraz pomoc w wykonywaniu czynności niezbędnych w życiu codziennym i realizacji kontaktów społecznych, w celu utrzymania lub rozwijania samodzielności osoby na poziomie jej psychofizycznych możliwości.

Liczba osób w kryzysie bezdomności, którym w 2022 roku przyznano świadczenie w formie wsparcia w mieszkaniu chronionym wyniosła 699 osób, w tym 175 kobiet i 524 mężczyzn. To nieznaczny wzrost w porównaniu do roku 2020, kiedy z tej formy wsparcia skorzystało 675 osób, w tym 211 kobiet i 464 mężczyzn. Dane w przedmiotowym zakresie z podziałem na poszczególne województwa przedstawia Tabela 3.

Tabela 3. Liczba osób w kryzysie bezdomności, którym gmina/powiat przyznały świadczenie w formie wsparcia w mieszkaniu chronionym oraz wsparcie w innych formach pozainstytucjonalnych w 2022 roku

l.p.	Województwo	Liczba osób w kryzysie bezdomności w 2022 roku, którym:	
		gmina/powiat przyznały świadczenie w formie wsparcia w mieszkaniu chronionym.	udzielono wsparcia w innych formach pozainstytucjonalnych, np. w tzw. mieszkaniach wspomaganych, readaptacyjnych, treningowych itp.
1.	Dolnośląskie	101	79
2.	Kujawsko-pomorskie	21	10
3.	Lubelskie	10	8
4.	Lubuskie	21	29
5.	Łódzkie	16	83
6.	Małopolskie	56	98
7.	Mazowieckie	4	124
8.	Opolskie	8	17
9.	Podkarpackie	3	0
10.	Podlaskie	10	12
11.	Pomorskie	47	83
12.	Śląskie	162	36
13.	Świętokrzyskie	20	5
14.	Warmińsko-mazurskie	24	8
15.	Wielkopolskie	124	26
16.	Zachodniopomorskie	72	25
	Ogółem	699	643

Istotną rolę w procesie wsparcia osób zmagających się z kryzysem bezdomności pełnią również inne, niż mieszkanie chronione, formy pomocy pozainstytucjonalnej. Są to różnego rodzaju mieszkania ze wsparciem, w których osoby będące w procesie wychodzenia z bezdomności, przygotowują się pod opieką specjalistów do prowadzenia samodzielnego życia lub są wspomagane w codziennym funkcjonowaniu.

Mieszkania wspomagane, czy readaptacyjne – bo tak najczęściej są określane – tworzone są głównie w ramach programów finansowanych ze środków unijnych lub lokalnych programów

przeciwdziałania bezdomności. Ich funkcjonowanie opiera się najczęściej na partnerstwie samorządów z organizacjami pozarządowymi, a lokale wykorzystywane do realizacji działań w tym zakresie pochodzą zarówno z zasobów lokalowych samorządów, komercyjnego rynku najmu, jak również z potencjału własnego organizacji pozarządowych.

W większości przypadków, związanych z epizodami bezdomności, z tego typu wsparcia korzystają osoby opuszczające placówki udzielające tymczasowego schronienia, w ramach treningu samodzielnego życia. Coraz częściej jednak ta forma pomocy służy realizacji usług opartych na modelu „Najpierw Mieszkanie” dla osób doświadczających bezdomności chronicznej (bezdomność długotrwała, z epizodami ulicznymi, połączona z głębokim uzależnieniem lub zaburzeniami psychicznymi).

Podjęcie w modelu Najpierw Mieszkanie oparte jest na koncepcji zakładającej, że w przypadku osób lub rodzin w sytuacji bezdomności pierwszą i najważniejszą potrzebą jest uzyskanie własnego, stabilnego mieszkania, a inne potrzeby i problemy mogą być zaspokajane i rozwiązywane już po jego uzyskaniu. Czyli w pierwszej kolejności rozwiązywany jest problem bezdomności (rozumiany jako brak mieszkania), a następnie identyfikowane i rozwiązywane są inne towarzyszące mu problemy społeczne związane z wykluczeniem społecznym, uzależnieniem czy zdrowiem psychicznym. Dopiero po zamieszkaniu wspierane są procesy zdrowienia, poprawy dobrostanu psychospołecznego oraz zwiększania poziomu integracji społecznej.

Metodę Najpierw Mieszkanie stworzono z myślą o osobach, które bez intensywnego wsparcia nie są w stanie wyjść z bezdomności. Grupami docelowymi tego rodzaju pomocy są osoby doświadczające bezdomności z poważnymi zaburzeniami i chorobami psychicznymi, nadużywające alkoholu i innych substancji psychoaktywnych, a także osoby w trudnej sytuacji zdrowotnej, wskutek chorób i niepełnosprawności ograniczających ich codzienne funkcjonowanie. Tego typu podejście okazało się skuteczne w przypadku osób doświadczających długoterminowej lub powtarzającej się cyklicznie bezdomności, które, oprócz zapotrzebowania na inne rodzaje pomocy, często nie posiadają żadnego oparcia społecznego tj. możliwości uzyskania pomocy ze strony rodziny, bliskich czy znajomych oraz są wykluczone ze swoich społeczności. Z upływem czasu i postępowaniem we wdrażaniu metody, podejście to rozszerzono na osoby pozostające w krótszych okresach bezdomności, niedoświadczające zaburzeń psychicznych lub uzależnień, na całe rodziny czy na młodzież w kryzysie bezdomności.

W 2022 roku wsparciem w innych niż mieszkanie chronione formach pozainstytucjonalnych objęto 643 osoby w kryzysie bezdomności, w tym 156 kobiet i 487 mężczyzn. Liczba ta spadła w porównaniu z rokiem 2020, w którym z tego typu pomocy skorzystało 736 osób, w tym 205 kobiet i 531 mężczyzn.

1.2 Efekty wybranych działań aktywizujących podjętych na rzecz osób w kryzysie bezdomności

W zależności od indywidualnych potrzeb i okoliczności, na mocy m.in. ustawy o pomocy społecznej, osoby doświadczające bezdomności mogą skorzystać z różnego rodzaju form wsparcia. Są to świadczenia pieniężne (zasiłek celowy, okresowy, stały), a także świadczenia niepieniężne, udzielane głównie jako pomoc rzeczowa i usługowa. Wśród świadczeń, które nie mają charakteru finansowego

bardzo istotną rolę pełni praca socjalna, która ma na celu pomoc osobom i rodzinom we wzmacnianiu lub odzyskiwaniu zdolności do funkcjonowania w społeczeństwie poprzez pełnienie odpowiednich ról społecznych oraz tworzenie odpowiednich warunków sprzyjających temu celowi.

Szczególnie istotną formą pracy socjalnej z osobami w kryzysie bezdomności w ich środowisku jest streetworking, czyli specyficzna metoda mająca na celu dotarcie do konkretnej grupy odbiorców, pozostających niejednokrotnie poza systemem pomocy społecznej, poprzez bezpośrednie spotkanie w miejscach najczęściej przez nich odwiedzanych. Umożliwia przekazywanie osobom w bezdomności rzetelnych informacji na temat instytucji pomocowych, dopasowanych do ich indywidualnych potrzeb, udzielanie podstawowej pomocy, a także interwencję w sytuacjach zagrożenia zdrowia lub życia. W ten sposób można towarzyszyć osobom bezdomnym w dotarciu do adekwatnych dla ich sytuacji placówek pomocowych, ale także ponawiać kontakt z osobami bezdomnymi, motywując je do zmiany swojej sytuacji życiowej. Istotnym aspektem tej metody jest możliwość tworzenia i bieżącej aktualizacji mapy miejsc niemieszkalnych.

W 2022 roku z osobami doświadczającymi bezdomności pracowało w całej Polsce 190 streetworkerów, z których najwięcej prowadziło działalność w województwie śląskim (39 osób) oraz w mazowieckim (33 osoby). To o 44 osoby więcej niż w poprzednim okresie sprawozdawczym, w którym gminy wykazały zaangażowanie w sumie 146 streetworkerów, w tym najwięcej w województwach mazowieckim (51 osób) i wielkopolskim (20 osób). Istotną zmianą w odniesieniu do poprzednich lat jest zaangażowanie streetworkerów do pracy z osobami w bezdomności w poszczególnych gminach na terenie wszystkich województw. Dla porównania, w poprzednim okresie sprawozdawczym dwa województwa – lubelskie i podkarpackie – nie wykazały zatrudnienia streetworkerów w żadnej z gmin znajdujących się na ich terenie.

Tabela 4. Liczba streetworkerów pracujących z osobami w kryzysie bezdomności oraz liczba osób objętych wsparciem streetworkera w 2022 roku

<i>l.p.</i>	<i>Województwo</i>	<i>Liczba streetworkerów zatrudnionych w gminach, pracujących z osobami w kryzysie bezdomności w 2022 roku</i>	<i>Liczba osób w kryzysie bezdomności objętych wsparciem streetworkera w 2022 roku</i>
1.	Dolnośląskie	12	367
2.	Kujawsko-pomorskie	14	100
3.	Lubelskie	2	26
4.	Lubuskie	11	99
5.	Łódzkie	8	209
6.	Małopolskie	4	198
7.	Mazowieckie	33	2 989
8.	Opolskie	9	189
9.	Podkarpackie	9	60
10.	Podlaskie	4	247
11.	Pomorskie	18	1 753

12.	Śląskie	39	1 035
13.	Świętokrzyskie	2	221
14.	Warmińsko-mazurskie	2	33
15.	Wielkopolskie	16	685
16.	Zachodniopomorskie	7	119
	Ogółem	190	8 330

Zmianę można zaobserwować również w liczebności osób doświadczających bezdomności, korzystających z pomocy streetworkerów. W 2022 roku wsparciem w tej formie objęto łącznie 8 330 osób. W porównaniu z danymi za rok 2020 liczba ta wzrosła niemal o 3 tys. osób. Za pośrednictwem streetworkingu najwięcej osób (2 989) skorzystało z pomocy w województwie mazowieckim oraz w województwie śląskim – 1 753 osoby w bezdomności.

Istotnym narzędziem współpracy z osobą doświadczającą bezdomności, przewidzianym w ustawie o pomocy społecznej, jest indywidualny program wychodzenia z bezdomności. Polega on na wspieraniu osoby bezdomnej w rozwiązywaniu jej problemów życiowych, w szczególności rodzinnych i mieszkaniowych, oraz pomocy w uzyskaniu zatrudnienia. Zgodnie z ustawą program powinien uwzględniać sytuację osoby bezdomnej oraz zapewniać szczególne wsparcie osobie aktywnie uczestniczącej w wychodzeniu z bezdomności, jak również stosownie do potrzeb osoby bezdomnej, może uwzględniać wszelkie środki pomocy, jakimi dysponuje ośrodek pomocy społecznej realizujący program.

Sposób współdziałania w rozwiązywaniu problemów osoby znajdującej się w trudnej sytuacji życiowej, w tym osoby w kryzysie bezdomności, można określić również w kontrakcie socjalnym, zawierającym pomiędzy pracownikiem socjalnym ośrodka pomocy społecznej a osobą wymagającą wsparcia. Jego realizacja ma na celu wzmocnienie aktywności i samodzielności życiowej, zawodowej lub przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu. Liczbę osób w kryzysie bezdomności, które korzystały w 2022 roku z opisanych powyżej form wsparcia, prezentuje Tabela 5.

Tabela 5. Liczba osób w kryzysie bezdomności objętych indywidualnym programem wychodzenia z bezdomności oraz kontraktem socjalnym w 2022 roku

l.p.	Województwo	<i>Liczba osób w kryzysie bezdomności objętych w 2022 roku:</i>	
		<i>indywidualnym programem wychodzenia z bezdomności</i>	<i>kontraktem socjalnym</i>
1.	Dolnośląskie	214	1 306
2.	Kujawsko-pomorskie	80	741
3.	Lubelskie	111	605
4.	Lubuskie	122	193
5.	Łódzkie	304	760
6.	Małopolskie	440	650
7.	Mazowieckie	366	1 757
8.	Opolskie	115	312
9.	Podkarpackie	45	684

10.	Podlaskie	38	83
11.	Pomorskie	117	1 394
12.	Śląskie	585	2 616
13.	Świętokrzyskie	31	323
14.	Warmińsko-mazurskie	54	631
15.	Wielkopolskie	790	1 415
16.	Zachodniopomorskie	165	943
	Ogółem	3 577	14 413

W 2022 roku ponownie dominującym narzędziem współpracy z osobami w bezdomności był kontrakt socjalny, którym podobnie jak w roku 2020 objętych było niemal 14,5 tys. osób. Natomiast indywidualny program wychodzenia z bezdomności, również porównywalnie z poprzednim okresem sprawozdawczym, realizowało ponad 3,5 tys. osób.

Niewątpliwie znaczenie, w kontekście różnic w częstotliwości stosowania tych dwóch narzędzi, mają obowiązujące regulacje, zawarte w ustawie o pomocy społecznej. Zgodnie z ich treścią jednym z warunków udzielenia schronienia w schronisku dla osób bezdomnych jest zawarcie kontraktu socjalnego z osobą bezdomną ubiegającą się o wsparcie w tej formie. Stąd też, na płaszczyźnie współpracy z osobami doświadczającymi bezdomności, kontrakt socjalny stosowany jest na znacznie szerszą skalę niż indywidualny program wychodzenia z bezdomności.

Głównym celem wsparcia udzielanego osobom w kryzysie bezdomności jest wzmocnienie aktywności społecznej, wyjście z bezdomności i w konsekwencji uzyskanie jak największej niezależności życiowej. Na podstawie informacji przekazanych przez gminy oraz powiaty można zauważyć, że w 2022 roku niezależność życiową osiągnęło 2 481 osób doświadczających bezdomności, z których 534 to kobiety, a 1 947 stanowili mężczyźni. Ponownie najwięcej osób usamodzielniało się na Śląsku – 413 oraz w Wielkopolsce – 313 osób. W odniesieniu do poprzedniego okresu sprawozdawczego można zaobserwować nieznaczny spadek liczby usamodzielnionych osób wychodzących z bezdomności – w 2020 roku były to 2 643 osoby.

Niewielki spadek nastąpił również wśród liczby osób w kryzysie bezdomności, które podjęły zatrudnienie – w 2020 roku było to 1 810 osób, w tym 274 kobiety i 1 536 mężczyzn, natomiast w 2022 roku odnotowano 1 723 osoby doświadczające bezdomności, które weszły na rynek pracy, w tym 233 kobiety i 1 490 mężczyzn.

Na powyższe istotny wpływ mogły wywrzeć dwa czynniki: trwająca jeszcze w I połowie 2022 roku epidemia Covid-19 oraz rosyjska inwazja na Ukrainę, która rozpoczęła się 24 lutego 2022 r. Ich konsekwencją były gwałtowne zmiany na światowych rynkach oraz w polskiej gospodarce, przyczyniające się do intensyfikacji wielu negatywnych zjawisk na rynku pracy, a także w otoczeniu rynku mieszkaniowego. Niniejsze w dużym stopniu determinowało możliwość znalezienia zatrudnienia i mieszkania, co niewątpliwie oddziałuje również na perspektywę uzyskania samodzielności życiowej.

Liczbę osób doświadczających bezdomności, które podjęły zatrudnienie i usamodzielniały się w 2022 roku przedstawia Tabela 6.

Tabela 6. Liczba osób doświadczających bezdomności, które się usamodzielnily oraz podjęły zatrudnienie (w tym zatrudnienie wspierane) w 2022 roku

l.p.	Województwo	Liczba osób doświadczających bezdomności, które w 2022 roku:		
		usamodzielnily się	w związku z usamodzielnieniem opuściły domy dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży lub specjalistyczne ośrodki wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie	podjęły zatrudnienie, w tym zatrudnienie wspierane
1.	Dolnośląskie	146	25	114
2.	Kujawsko-pomorskie	116	0	89
3.	Lubelskie	61	3	38
4.	Lubuskie	80	27	74
5.	Łódzkie	138	57	130
6.	Małopolskie	196	0	90
7.	Mazowieckie	292	3	292
8.	Opolskie	38	62	34
9.	Podkarpackie	49	26	25
10.	Podlaskie	82	0	8
11.	Pomorskie	276	38	132
12.	Śląskie	413	34	319
13.	Świętokrzyskie	71	0	23
14.	Warmińsko-mazurskie	50	59	30
15.	Wielkopolskie	313	1	233
16.	Zachodniopomorskie	160	21	92
	Ogółem	2 481	356	1 723

Nieznaczny wzrost widać natomiast wśród osób doświadczających bezdomności, które w związku z uzyskaniem niezależności życiowej opuszczały domy dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży lub specjalistyczne ośrodki wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie – w 2022 roku było to 356 osób, czyli o 31 osób więcej niż dwa lata wcześniej, kiedy to usamodzielnily się 325 beneficjentów niniejszych placówek. Co jednak istotne, w grupie tej wykazano 255 kobiet oraz 101 mężczyzn, których było niemal trzykrotnie więcej niż w poprzednim okresie sprawozdawczym.

Ważną rolę, zwłaszcza w kontekście powrotu osób w kryzysie bezdomności na otwarty rynek pracy, a tym samym na proces ich usamodzielnienia, pełnią Centra Integracji Społecznej (CIS). Ich działalność polega na reintegracji społeczno-zawodowej osób zagrożonych wykluczeniem społecznym. W 2022 roku skierowano do CIS 945 osób doświadczających bezdomności, w tym 156 kobiet i 789 mężczyzn, co stanowi wzrost w stosunku do 2020 roku, w którym z tej formy wsparcia skorzystało 829 osób.

Zgodnie z założeniami opisanego wcześniej modelu „Najpierw Mieszkanie” punktem wyjścia w procesie pokonywania kryzysu bezdomności jest możliwość zamieszkania w lokalu mieszkalnym. Niebagatelne znaczenie dla osób będących w tym procesie, wciąż wymagających przecież intensywnego

wsparcia, mają preferencyjne warunki korzystania z lokali mieszkalnych – najczęściej poprzez najem komunalny bądź socjalny. W 2022 roku osobom w kryzysie bezdomności przyznano łącznie 934 lokali mieszkalnych, co stanowi nieznaczny wzrost w stosunku do roku 2020 (899 mieszkań). W tej puli 576 stanowiły lokale przyznane w ramach najmu socjalnego, a 226 to lokale w ramach najmu komunalnego. Pozostałe 132 to lokale innego rodzaju, np. do remontu lub wynajęte na rynku komercyjnym. Szczegółowe zestawienie w tym zakresie przedstawia Tabela 7.

Tabela 7. Liczba lokali przekazanych osobom w kryzysie bezdomności w 2022 roku

l.p.	Województwo	Lokale przekazane osobom w kryzysie bezdomności			
		OGÓŁEM	w tym:		
			najem socjalny	najem komunalny	inne lokale
1.	Dolnośląskie	74	48	22	4
2.	Kujawsko-pomorskie	42	22	19	1
3.	Lubelskie	20	15	5	0
4.	Lubuskie	38	20	18	0
5.	Łódzkie	25	16	7	2
6.	Małopolskie	101	15	0	86
7.	Mazowieckie	238	146	55	37
8.	Opolskie	28	21	7	0
9.	Podkarpackie	6	4	1	1
10.	Podlaskie	25	20	5	0
11.	Pomorskie	20	16	4	0
12.	Śląskie	94	69	25	0
13.	Świętokrzyskie	96	65	31	0
14.	Warmińsko-mazurskie	21	9	12	0
15.	Wielkopolskie	59	47	11	1
16.	Zachodniopomorskie	47	43	4	0
	Ogółem	934	576	226	132

Należy zwrócić uwagę, że powyższe zestawienie nie obejmuje różnego rodzaju mieszkań ze wsparciem, tzw. wspomaganych, czy readaptacyjnych itp. Z uwagi na specyficzny charakter tego typu lokali i podobieństwa do mieszkań chronionych – z punktu widzenia świadczonego w nich wsparcia, mieszkania te zostały zestawione razem z mieszkaniami chronionymi w Tabeli 3.

2. PLACÓWKI UDZIELAJĄCE WSPARCIA OSOBOM W KRYZYSIE BEZDOMNOŚCI FUNKCJONUJĄCE W 2022 ROKU

Z punktu widzenia charakteru prowadzonej działalności, placówki świadczące pomoc osobom doświadczającym bezdomności można podzielić na dwie zasadnicze grupy. Jedną z nich stanowią podmioty, których wiodącą formą działalności jest udzielanie schronienia i czasowego pobytu. Do drugiej

grupy należą placówki świadczące pomoc doraźną, czyli najczęściej interwencyjne usługi dla osób w kryzysie bezdomności, np. w formie żywności, odzieży, czy dostępu do łaźni.

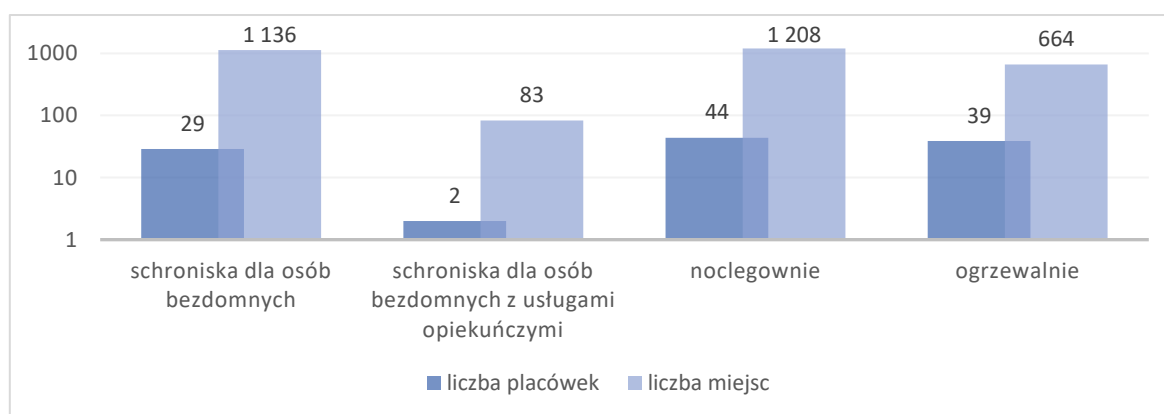
W pierwszej wymienionej grupie znajdują się przede wszystkim podmioty udzielające tymczasowego schronienia wyłącznie osobom doświadczającym bezdomności, tj. noclegownie, schroniska dla osób bezdomnych, schroniska dla osób bezdomnych z usługami opiekuńczymi, a także głównie z powodu bezdomności – ogrzewalnie. Do grupy tej zaliczają się również placówki umożliwiające całodobowy pobyt, który może lecz nie musi wynikać z bezdomności w rozumieniu ustawy o pomocy społecznej – m.in. domy dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży, ośrodki interwencji kryzysowej, specjalistyczne ośrodki wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie.

Jak wspomniano na początku niniejszego opracowania, zgodnie z ustawą o pomocy społecznej udzielanie schronienia, zapewnienie posiłku oraz niezbędnego ubrania osobom tego pozbawionym jest zadaniem własnym gminy o charakterze obowiązkowym. W sytuacji, gdy gmina sama nie realizuje zadania, np. przy pomocy jednej z gminnych jednostek organizacyjnych, może zlecić jego realizację na mocy art. 25 ust. 1 ustawy o pomocy społecznej bądź wykupić usługi służące realizacji zadania od podmiotu niepublicznego, przekazując na ten cel dotację ze środków publicznych.

Istotną rolę w sieci wsparcia osób w kryzysie bezdomności pełnią także placówki prowadzone przez podmioty niepubliczne, udzielające pomocy w ramach ich działalności statutowej, które nie otrzymują środków publicznych na realizację zadań od jednostek samorządu terytorialnego.

2.1 Placówki udzielające tymczasowego schronienia prowadzone przez gminę/powiat lub przez podmiot niepubliczny przy udziale dotacji organu samorządu terytorialnego

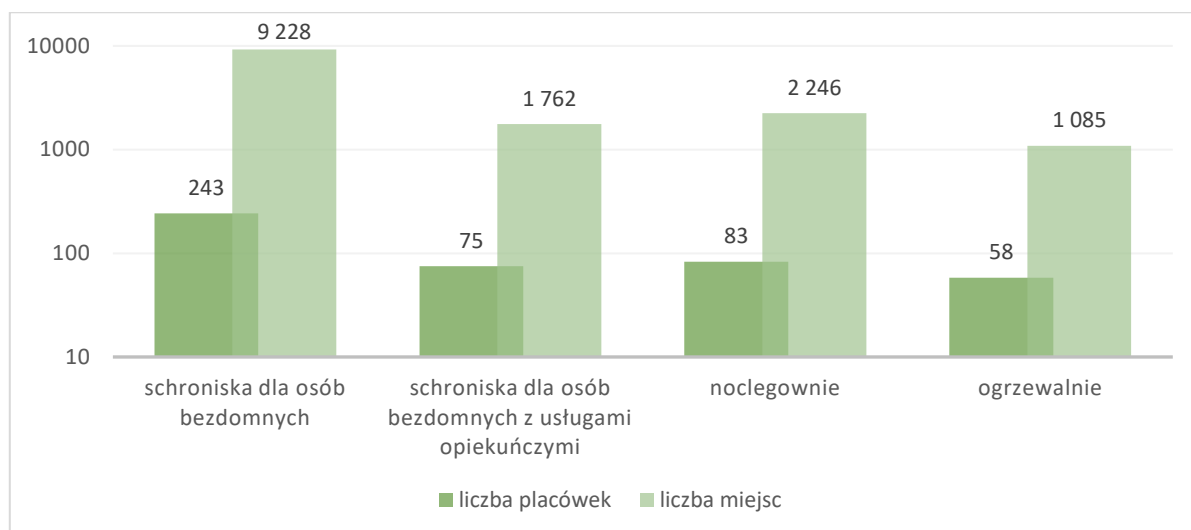
Zgodnie z danymi, pozyskanymi w rocznym sprawozdaniu resortowym MRIPS-06 za 2022 rok oraz w sprawozdaniu jednorazowym DPS-IV-304-KS/2023, w Polsce na koniec 2022 roku funkcjonowały ogółem 573 placówki udzielające tymczasowego schronienia osobom doświadczającym bezdomności, finansowane ze środków publicznych, a jednostki te dysponowały 17 412 miejscami. Spośród niniejszych placówek 114 wskazano jako te, które prowadzone były bezpośrednio przez gminę, co stanowi niespełna 20% ogólnej liczby placówek dla osób w kryzysie bezdomności, finansowanych przy udziale środków publicznych.

Rysunek 1. Liczba placówek udzielających tymczasowego schronienia osobom bezdomnym wraz z miejscami, prowadzonych przez gminy w 2022 roku

Pozostałe 459 (ponad 80%) to jednostki prowadzone przez podmioty niepubliczne na zlecenie samorządów gminnych bądź w ramach wykupu miejsc przez samorzady na mocy prawa zamówień publicznych.

Podobnie jak w poprzednich latach przeważającą pod względem liczebności kategorią placówek są schroniska dla osób bezdomnych – 272 jednostek, z miejscami łącznie dla 10 364 osób. Z kolei nadal najmniej, bo 77 placówek, funkcjonuje schronisk dla osób bezdomnych z usługami opiekuńczymi, które zapewniają schronienie łącznie dla 1 845 osób.

Rysunek 2. Liczba placówek udzielających tymczasowego schronienia osobom bezdomnym wraz z miejscami, prowadzonych przez podmioty niepubliczne na zlecenie samorządów oraz w ramach wykupu usługi przez samorzady w tych placówkach w 2022 roku

W odniesieniu do danych zgromadzonych w 2020 roku liczba placówek udzielających schronienia osobom bezdomnym, finansowanych ze środków publicznych nieznacznie wzrosła – o 6 jednostek. Co jednak istotne, liczba dostępnych miejsc schronienia w tych placówkach spadła o niemal 1,7 tys. Obserwowana zmiana może wynikać ze zintensyfikowania w ostatnich dwóch latach działań zmierzających do dostosowania funkcjonujących podmiotów do obowiązujących standardów. Część z nich nie spełniała dotąd wymogów w zakresie maksymalnej liczby osób, korzystających ze wsparcia w placówce, czy też metrażu przypadającego na jedną osobę w pomieszczeniach noclegowych i mieszkalnych.

Istotną zanotowaną zmianą jest również zwiększenie liczby miejsc w ogrzewalniach finansowanych ze środków gminnych, pomimo ogólnego spadku dostępności miejsc w placówkach udzielających tymczasowego schronienia. Tym samym zwiększono zakres wsparcia interwencyjnego o dodatkowych 85 miejsc. Ma to szczególne znaczenie w kontekście sytuacji wymagających udzielenia natychmiastowej pomocy, bez dodatkowych procedur administracyjnych, jak również z uwagi na wciąż dominującą liczbę schronisk dla osób bezdomnych, które co do zasady nie mają charakteru interwencyjnego.

W prezentowanych danych ponownie uwzględniono placówki, które są prowadzone przez podmioty niepubliczne i otrzymują środki publiczne na działalność wyłącznie na podstawie umów

z samorządami obejmujących tzw. wykupienie usługi udzielenia schronienia. Podmioty funkcjonujące w opisanej formie stanowią istotne ogniwo systemu wsparcia osób w kryzysie bezdomności. Podstawą zawierania umów w niniejszym trybie jest prawo zamówień publicznych, nie obowiązuje zatem konkursowa procedura zlecenia realizacji zadania publicznego określona w ustawie z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie. Toteż dane w ww. zakresie nie są objęte sprawozdaniem resortowym MRiPS-06. Wobec powyższego informacje zebrane w sprawozdaniu resortowym za 2022 rok zostały uzupełnione o dane pozyskane w sprawozdaniu jednorazowym DPS-IV-248-KS/2021 w zakresie placówek udzielających tymczasowego schronienia, których działalność finansowana jest ze środków publicznych wyłącznie w oparciu o umowy zakupu usługi schronienia przez samorządy.

Należy przy tym zauważyć, że pomimo ogólnego wzrostu liczby placówek udzielających tymczasowego schronienia, w kategorii prowadzonych bezpośrednio przez jednostki samorządu terytorialnego można zauważyć systematyczny spadek – w 2022 roku o 9 jednostek, a w 2020 roku o 5. Niniejsze wskazuje na utrzymanie się tendencji powierzenia realizacji zadania przez samorządy podmiotom niepublicznym.

Ważną rolę we wspieraniu osób w kryzysie bezdomności pełnią placówki, których aktywność jest skupiona głównie na przeciwdziałaniu innym problemom społecznym niż bezdomność. Są to domy dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży, ośrodki interwencji kryzysowej oraz specjalistyczne ośrodki wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie. Bezdomność nie jest zasadniczą przesłanką do korzystania ze wsparcia w wymienionych formach, jednak osoby doświadczające bezdomności również mogą otrzymać schronienie w tego typu placówkach.

Liczbę ww. placówek, prowadzonych w 2022 roku przez samorządy lub na ich zlecenie, przedstawia Tabela 8.

Tabela 8. Liczba placówek udzielających całodobowego wsparcia, z których mogły również korzystać osoby w kryzysie bezdomności w roku 2022

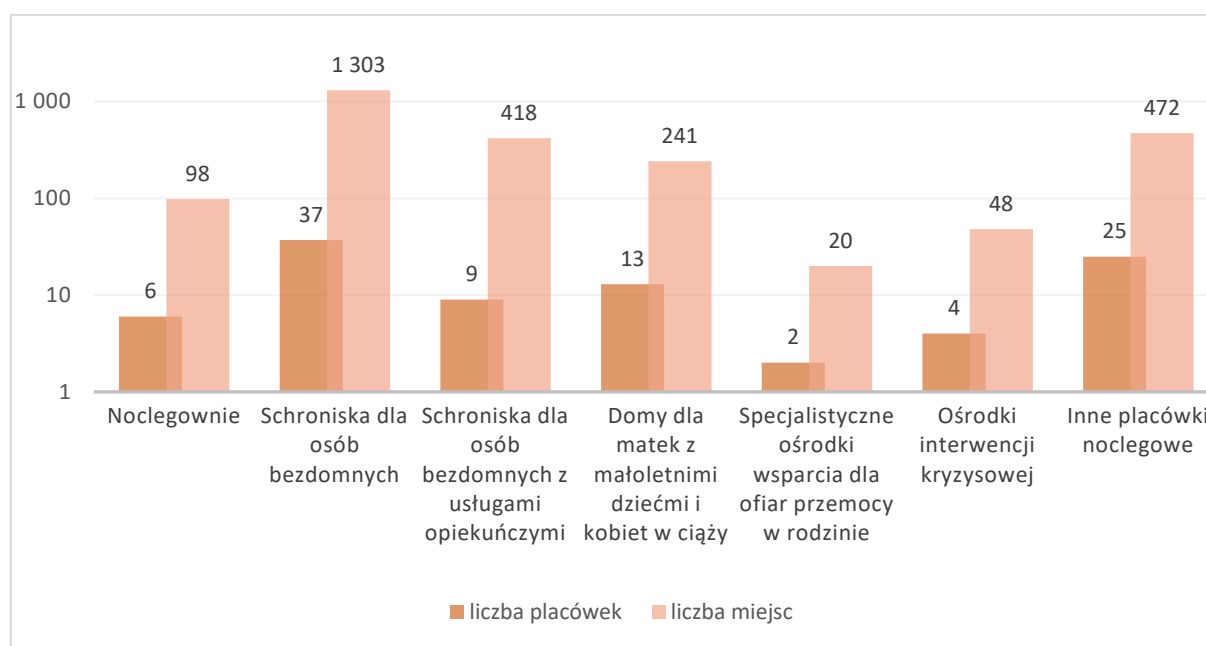
l.p.	Typ placówki	Prowadzone przez samorząd		Prowadzone przez podmiot niepubliczny na zlecenie samorządu		Razem	
		Liczba jednostek	Liczba miejsc	Liczba jednostek	Liczba miejsc	Liczba jednostek	Liczba miejsc
1.	Dom dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży	16	294	23	632	39	926
2.	Ośrodek interwencji kryzysowej	136	X	27	X	163	X
3.	Specjalistyczny ośrodek wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie	33	X	5	X	38	X

2.2 Placówki udzielające tymczasowego schronienia, których działalność nie jest finansowana przez gminę/powiat

Z analizy danych, przekazanych w sprawozdaniu jednorazowym DPS-IV-304-KS/2023 wynika, że w 2022 roku funkcjonowało w Polsce 96 placówek udzielających tymczasowego schronienia osobom w kryzysie bezdomności oraz placówek całodobowego wsparcia, z których mogły skorzystać również osoby doświadczające bezdomności, przy czym placówki te nie korzystały z finansowego wsparcia swojej działalności ze strony samorządu, czy innych źródeł publicznych. Jednostki te zapewniały 2 600 miejsc.

W omawianej grupie ponownie większość, tj. 52 jednostki, stanowiły placówki udzielające schronienia osobom w kryzysie bezdomności: schroniska dla osób bezdomnych, schroniska dla osób bezdomnych z usługami opiekuńczymi oraz noclegownie, z możliwością zapewnienia wsparcia 1 819 osobom. To kolejny spadek na przestrzeni ostatnich kilku lat. W porównaniu do roku 2020, w kategorii placówek udzielających tymczasowego schronienia osobom doświadczającym bezdomności, których działalność nie była finansowana ze środków publicznych, wykazano o 12 podmiotów mniej. Spadek liczebności nastąpił niemal we wszystkich kategoriach placówek. Ponownie w niniejszym zestawieniu zabrakło też ogrzewalni. W zestawieniu pojawił się natomiast jeden dodatkowy ośrodek interwencji kryzysowej, którego działalność nie była finansowana ze środków publicznych.

Szczegółowe zestawienie liczby placówek, których działalność nie była w 2022 roku finansowana ze środków publicznych, prezentuje kolejny rysunek.

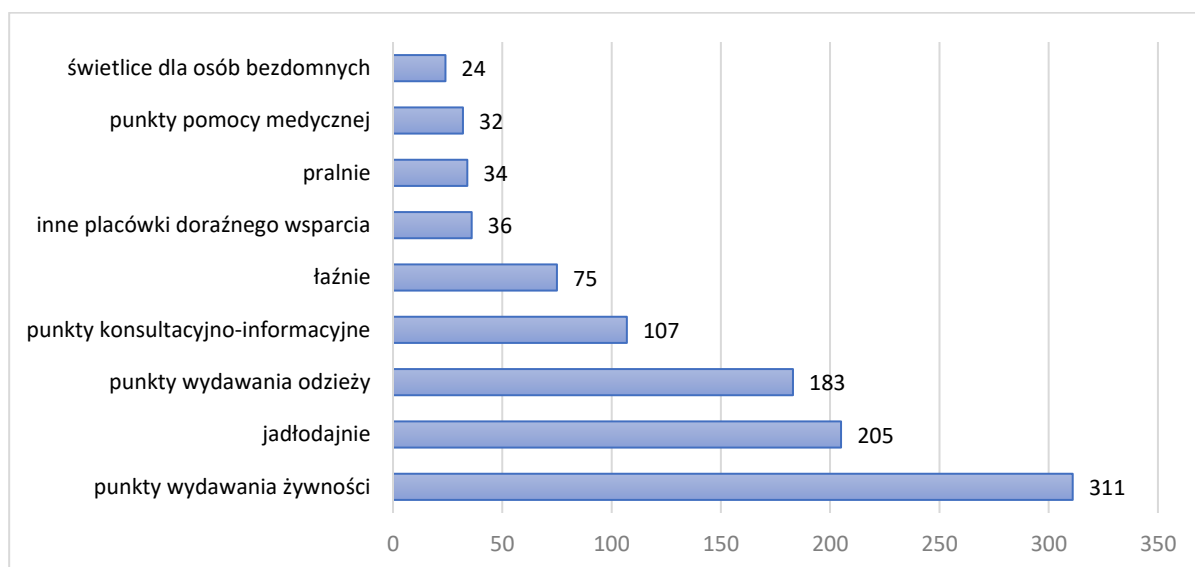
Rysunek 3. Liczba placówek udzielających tymczasowego schronienia wraz z miejscami, których działalność nie była w 2022 roku finansowana przez gminę/powiat

2.3 Placówki udzielające doraźnego wsparcia osobom w kryzysie bezdomności w 2022 roku

W systemie wsparcia osób w kryzysie bezdomności, zwłaszcza pozostających w bezdomności ulicznej, niezwykle istotną rolę odgrywają punkty pomocy doraźnej. Wśród nich wyróżniamy m.in.:

- jadłodajnie,
- łaźnie,
- pralnie,
- punkty wydawania żywności,
- punkty wydawania odzieży,
- świetlice dla osób bezdomnych,
- punkty konsultacyjno-informacyjne,
- punkty pomocy medycznej.

Zestawienie liczby placówek pomocy doraźnej w 2022 roku ilustruje poniższy rysunek.

Rysunek 4. Liczba placówek świadczących w 2022 roku pomoc doraźną osobom doświadczającym bezdomności

W 2022 roku funkcjonowało łącznie 1 009 placówek udzielających doraźnego wsparcia osobom bezdomnym. To o 100 placówek mniej w porównaniu do roku 2020. Nadal jednak przeważającą grupę stanowiły punkty wydawania żywności – 311 (o punkty 43 mniej), jadłodajnie – 205 (mniej o 38), a także punkty wydawania odzieży – 183 (ich liczba zmalała o 2 podmioty). Najmniejsza skala działalności dotyczy niezmiennie świetlic dla osób bezdomnych – w 2022 roku było ich 26, a ich liczba wzrosła o 2 placówki w porównaniu do poprzedniego okresu sprawozdawczego.

Co ciekawe, pomimo dominującego spadku liczby różnego rodzaju placówek świadczących pomoc doraźną w porównaniu do poprzedniego okresu sprawozdawczego, w 2022 roku wzrosła liczba łaźni i pralni – kolejno o 10 i 6 podmiotów. Powstały również wspomniane wcześniej 2 świetlice dla osób bezdomnych.

Tabela 9. Placówki udzielające w 2022 roku doraźnego wsparcia osobom w kryzysie bezdomności, z podziałem na źródło finansowania

l.p.	Typy placówek	Prowadzone przez:		
		gminę/ powiat	inny podmiot na zlecenie gminy/ powiatu	inny podmiot, którego działalność nie jest finansowana przez gminę/powiat
1.	Punkty wydawania żywności	51	104	156
2.	Jadłodajnie	43	120	42
3.	Punkty wydawania odzieży	46	46	91
4.	Punkty konsultacyjno-informacyjne	79	24	4
5.	Łaźnie	22	36	17
6.	Inne placówki doraźnego wsparcia	13	17	6
7.	Pralnie	9	16	9
8.	Punkty pomocy medycznej	3	13	16
9.	Świetlice dla osób bezdomnych	8	12	6
	Ogółem	274	388	347

Zgodnie z powyższym zestawieniem nadal dominującą formą działalności w obszarze świadczenia doraźnej pomocy jest zlecenie przez samorzady realizacji zadania podmiotom z sektora pozarządowego, przy wsparciu finansowym ze środków publicznych – w 2022 roku na takiej podstawie funkcjonowało 388 punktów. Nieco mniejszą grupę stanowiły placówki prowadzone przez podmioty niepubliczne, których działalność nie była finansowana przez samorzady – 347 jednostek. Najmniej placówek wsparcia doraźnego prowadziły w 2022 roku bezpośrednio gminy i powiaty – 247 punktów.

3. ŚRODKI FINANSOWE PRZEZNACZONE NA DZIAŁANIA POMOCOWE WOBEC OSÓB W KRYZYSIE BEZDOMNOŚCI W 2022 ROKU

Na skuteczność działań, podejmowanych w obszarze zwalczania bezdomności, w dużej mierze wpływa dostęp do publicznych środków finansowych, transferowanych na wszystkich szczeblach administracji: gminnym, wojewódzkim oraz centralnym.

Łączna kwota środków publicznych przeznaczonych w 2022 roku na przeciwdziałanie bezdomności wynosiła 371 125 705,99 zł. Podobnie jak w latach ubiegłych znaczny udział w tej puli miały wydatki samorządów – 356 684 162,44 zł. Drugi pod względem wysokości był udział środków przekazanych na szczeblu krajowym w kwocie 10 355 856,00 zł, w ramach dwóch konkursów przeprowadzonych w programie Ministra Rodziny i Polityki Społecznej *Pokonać bezdomność. Program pomocy osobom bezdomnym*. Na poziomie województwa na działania pomocowe dla osób w kryzysie bezdomności w skali kraju wydatkowano w 2022 roku 4 085 687,55 zł.

Tabela 10. Publiczne środki finansowe przeznaczone na działania pomocowe dla osób w kryzysie bezdomności w 2022 roku

l.p.	Poziom finansowania	Środki finansowe OGÓŁEM [zł]	W tym [zł]:			
			środki na finansowanie działalności placówek świadczących pomoc osobom w kryzysie bezdomności, prowadzonych przez:		środki przekazywane bezpośrednio osobom w kryzysie bezdomności w formie np. zasiłków lub innych świadczeń pieniężnych	środki przekazywane na inne działania związane z przeciwdziałaniem bezdomności
			podmioty niepubliczne (organizacje pozarządowe, wyznaniowe itp.)	podmioty publiczne		
1.	gminny/powiatowy	356 684 162,44	179 301 784,73	56 852 674,37	104 670 186,17	14 388 429,92
2.	wojewódzki, w tym:	4 085 687,55	3 376 039,60	X	X	709 647,95
a.	środki przekazywane przez Wojewodę	3 168 200,00	2 642 704,00	X	X	525 496,00
b.	środki przekazywane przez Marszałka województwa	917 487,55	733 335,60	X	X	184 151,95
3.	krajowy: środki przekazane podmiotom świadczącym pomoc osobom bezdomnym na terenie danego województwa w ramach dotacji udzielanej z programu MRiPS <i>Pokonać bezdomność. Program pomocy osobom bezdomnym</i> , Edycja 2022	10 355 856,00	10 355 856,00	X	X	X
	Ogółem (wiersze 1+2+3)	371 125 705,99	193 033 680,33	56 852 674,37	104 670 186,17	15 098 077,87

W odniesieniu do danych z 2020 roku pula środków przeznaczonych na finansowanie wsparcia osób doświadczających bezdomności wzrosła o ponad 58,6 mln zł. Największe wydatki, łącznie 193 033 680,33 zł, przekazywane były na finansowanie działalności placówek świadczących pomoc osobom w kryzysie bezdomności, prowadzonych przez podmioty niepubliczne (np. organizacje pozarządowe, wyznaniowe itp.). To znaczący wzrost – o ponad 42 mln w porównaniu do poprzedniego roku sprawozdawczego. Znaczną kwotę stanowiły również środki przekazywane bezpośrednio osobom doświadczającym bezdomności w formie np. zasiłków lub innych świadczeń pieniężnych – 104 670 186,17 zł. Tu również zanotowano istotny wzrost w odniesieniu do 2020 roku, o ponad 11 mln zł.

Zwiększenie wydatków na działalność podmiotów wspierających osoby w kryzysie bezdomności w dużym stopniu wynikało z kryzysu spowodowanego sytuacją geopolityczną, związaną z rosyjską agresją na Ukrainę. Wzrost cen żywności oraz surowców energetycznych wpłynął również na znaczącą podwyżkę kosztów utrzymania placówek udzielających schronienia osobom doświadczającym bezdomności. Z uwagi

na powyższe okoliczności konieczne było podjęcie specjalnych działań zmierzających do zapewnienia ciągłości funkcjonowania placówek i świadczenia podstawowej pomocy osobom w kryzysie bezdomności.

Stąd też wprowadzono szczególne rozwiązania prawne, które wsparły tzw. podmioty wrażliwe (czyli m. in. schroniska dla osób bezdomnych, schroniska dla osób bezdomnych z usługami opiekuńczymi, noclegownie, ogrzewalnie, a także organizacje pozarządowe w rozumieniu art. 3 ust. 2 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie oraz podmioty, o których mowa w art. 3 ust. 3 tej ustawy) w zakresie finansowania kosztów ogrzewania oraz korzystania z energii elektrycznej.

Na mocy ustawy z dnia 15 września 2022 r. o szczególnych rozwiązaniach w zakresie niektórych źródeł ciepła w związku z sytuacją na rynku paliw podmioty wrażliwe w sezonie grzewczym, mogły skorzystać z jednej z możliwości ochrony przed rosnącymi cenami ciepła: mechanizmu ustalania przez przedsiębiorstwa energetyczne tzw. średnich cen wytwarzania ciepła z rekompensatą lub tzw. dodatku dla podmiotów wrażliwych. Dodatkowo, dzięki ustawie z 27 października 2022 r. o środkach nadzwyczajnych, mających na celu ograniczenie wysokości cen energii elektrycznej oraz wsparciu niektórych odbiorców w 2023 roku, podmioty należące do kategorii tzw. podmiotów wrażliwych do końca 2023 r. mogą korzystać z energii elektrycznej w gwarantowanej maksymalnej cenie 785 zł/MWh.

Ponadto, w dniu 1 września 2022 r. Minister Rodziny i Polityki Społecznej ogłosiła dodatkowy, otwarty konkurs ofert w ramach programu „Pokonać bezdomność. Program pomocy osobom bezdomnym” – edycja 2022. Zgodnie z zasadami (cz. VIII, ust 6, pkt 8 Programu) zakres dofinansowania Programu nie obejmował wydatków związanych z bieżącym funkcjonowaniem placówek udzielających pomocy osobom bezdomnym, w tym m.in. energii, opału itp., niemniej jednak organizacje mogły ubiegać się o dofinansowanie działań interwencyjnych i aktywizujących skierowanych do osób bezdomnych – również w ramach udostępniania osobom bezdomnym możliwości skorzystania ze wsparcia placówek udzielających tymczasowego schronienia. Były to m.in. wydatki przeznaczone na zakup żywności oraz urządzeń do jej gromadzenia, przetwarzania, przechowywania i wydawania, zakup pościeli, odzieży, obuwia, środków czystości i higieny oraz materiałów i środków opatrunkowych, a także koszty wynagrodzeń osób realizujących cele zadania (np. streetworkerów, terapeutów uzależnień, pracowników socjalnych, psychologów, asystentów osób bezdomnych, trenerów itp.). Toteż dofinansowanie w ramach Programu znacząco odciążało budżety jednostek realizujących wsparcie na rzecz osób w kryzysie bezdomności. Wsparcie w dodatkowym konkursie otrzymało 55 podmiotów na łączną kwotę 4 855 856,00 zł.

4. DZIAŁANIA PODJĘTE NA RZECZ WSPARCIA OSÓB DOŚWIADCZAJĄCYCH BEZDOMNOŚCI W ZWIĄZKU Z EPIDEMIĄ SARS-COV-2

Epidemia Covid-19, wywołana przez wirusa SARS-CoV-2, która wybuchła w Polsce w marcu 2020 roku, zdominowała życie społeczne i gospodarcze aż do połowy maja 2022 roku. Po tym okresie zniesiono stan epidemii i wprowadzono stan zagrożenia epidemicznego, co wiązało się ze znacznym złagodzeniem większości ograniczeń i obostrzeń sanitarnych.

Niemniej jednak, przez niemal połowę 2022 roku system wsparcia osób w kryzysie bezdomności nadal działał w trybie szczególnej ostrożności, w celu ograniczenia rozprzestrzeniania się zakażeń. Nadal bowiem obowiązywały wytyczne, wydane przez Ministerstwo Rodziny i Polityki Społecznej, dotyczące szczególnego wsparcia osób doświadczających bezdomności, we współpracy z poszczególnymi służbami. W niniejszych wytycznych podmioty prowadzące placówki udzielające schronienia osobom w kryzysie bezdomności zostały zobligowane m.in. do bezwzględnego przestrzegania reżimu sanitarnego, monitorowania i znacznego ograniczenia ruchu osobowego w placówkach oraz przeorganizowania funkcjonowania placówki.

Z uwagi na fakt, iż osoby w kryzysie bezdomności przebywające w miejscach niemieszkalnych narażone są na duże ryzyko zakażenia, Ministerstwo Rodziny i Polityki Społecznej na mocy art. 48a ust. 9 ustawy o pomocy społecznej zaleciło samorządom poddanie każdej osoby doświadczającej bezdomności przebywającej w przestrzeni publicznej odosobnieniu przed przyjęciem do placówki, niezależnie od decyzji organów inspekcji sanitarnej, w celu potwierdzenia stanu zdrowia tej osoby. Zgodnie z przywołanym przepisem w sytuacji kryzysowej występującej na skalę masową przyznanie tymczasowego schronienia może nastąpić z pominięciem obowiązujących standardów oraz w innej formie niż określone w niniejszej ustawie. Zatem niniejsze odosobnienie mogło odbywać się w miejscu wskazanym przez organ samorządu gminy. Stąd też uzasadnione było ponowne zbadanie skali działań podjętych na rzecz wsparcia osób doświadczających bezdomności w związku z epidemią SARS-CoV-2.

Tabela 11. Liczba dodatkowych miejsc tymczasowego schronienia dla osób w kryzysie bezdomności, utworzonych/finansowanych przez gminę w 2022 roku w związku z sytuacją epidemiczną w Polsce

<i>l.p.</i>	<i>Województwo</i>	<i>Liczba dodatkowych miejsc tymczasowego schronienia OGÓŁEM</i>	<i>w tym: miejsc służących do tymczasowego odosobnienia osób przed przyjęciem do docelowej placówki (tzw. schronienie "buforowe")</i>
1.	Dolnośląskie	2	2
2.	Kujawsko-pomorskie	19	18
3.	Lubelskie	69	29
4.	Lubuskie	4	4
5.	Łódzkie	24	8
6.	Małopolskie	6	4
7.	Mazowieckie	33	33
8.	Opolskie	8	8
9.	Podkarpackie	3	2
10.	Podlaskie	0	0
11.	Pomorskie	33	33
12.	Śląskie	52	36
13.	Świętokrzyskie	0	0
14.	Warmińsko-mazurskie	10	10
15.	Wielkopolskie	27	25
16.	Zachodniopomorskie	31	31
	Ogółem	321	243

Zgodnie z danymi ze sprawozdania jednorazowego DPS-IV-304-KS/2023 w ostatnim półroczu epidemii funkcjonowało 321 dodatkowych miejsc tymczasowego schronienia dla osób w kryzysie bezdomności, z czego 243 miejsca służyły do tymczasowego odosobnienia, w celu potwierdzenia stanu zdrowia osoby wymagającej schronienia przed przyjęciem do docelowej placówki. Najwięcej dodatkowych miejsc schronienia w związku z epidemią powstało w wyniku zaadaptowania na ten cel burs, internatów, hosteli – 103 miejsca, jak również przy wykorzystaniu tymczasowych kontenerów mieszkalnych – 91. Kontenery te służyły także najczęściej do tworzenia miejsc tymczasowego odosobnienia – 88 w skali kraju, przy czym wiele takich miejsc powstało również w ramach funkcjonujących schronisk dla osób bezdomnych – dla 72 osób.

Tabela 12. Liczba osób w kryzysie bezdomności, którym odmówiono udzielenia schronienia w czasie epidemii SARS-CoV-2 w 2022 roku

l.p.	Województwo	<i>Liczba osób w kryzysie bezdomności, którym pomimo konieczności udzielenia schronienia nie zapewniono wsparcia w tym zakresie</i>			
		OGÓŁEM	<i>w tym ze względu na:</i>		
			<i>brak wolnych miejsc w placówce</i>	<i>brak miejsc tymczasowego odosobnienia (tzw. miejsc "buforowych")</i>	<i>wymóg posiadania negatywnego testu na obecność SARS-CoV-2</i>
1.	Dolnośląskie	0	0	0	0
2.	Kujawsko-pomorskie	0	0	0	0
3.	Lubelskie	0	0	0	0
4.	Lubuskie	0	0	0	0
5.	Łódzkie	2	2	0	0
6.	Małopolskie	0	0	0	0
7.	Mazowieckie	0	0	0	0
8.	Opolskie	0	0	0	0
9.	Podkarpackie	0	0	0	0
10.	Podlaskie	0	0	0	0
11.	Pomorskie	0	0	0	0
12.	Śląskie	0	0	0	0
13.	Świętokrzyskie	0	0	0	0
14.	Warmińsko-mazurskie	0	0	0	0
15.	Wielkopolskie	8	7	0	1
16.	Zachodniopomorskie	0	0	0	0
	Ogółem	10	9	0	1

Co jednak istotne, funkcjonowanie dodatkowych miejsc schronienia dla osób doświadczających bezdomności w czasie stanu epidemii w 2022 roku nie było wystarczające do zapewnienia wsparcia wszystkim potrzebującym. Zgodnie z informacjami przekazanymi przez samorzady w 2022 roku 10 osobom odmówiono wsparcia w przedmiotowej formie. Jako główną przyczynę wskazano brak wolnych miejsc w placówce – w 9 przypadkach, a jedna sytuacja dotyczyła wymogu posiadania negatywnego testu

na obecność SARS-CoV-2. To znacznie mniej przypadków odmowy udzielenia schronienia osobom w bezdomności, niż w poprzednim roku sprawozdawczym, kiedy schronienia nie otrzymało 56 osób. Niemniej jednak wówczas mieliśmy do czynienia z zupełnie nową sytuacją, wymagającą zastosowania niestandardowych rozwiązań. Rok 2022 był natomiast trzecim rokiem trwania epidemii, a mimo to 9 osób nie otrzymało wsparcia z powodu niewystarczającej liczby miejsc w placówkach udzielających tymczasowego schronienia osobom w kryzysie bezdomności.

Trwający stan epidemii wiązał się także z nadal obowiązującymi obostrzeniami sanitarno-epidemiologicznymi, zaleconymi w punktach udzielających doraźnej pomocy. W największym stopniu dotyczyły jadłodajni i punktów wydawania żywności, w których najczęściej grupowały się osoby wymagające wsparcia, w tym osoby bezdomne.

Tabela 13. Placówki udzielające w 2022 roku doraźnego wsparcia osobom w kryzysie bezdomności, funkcjonujące w czasie epidemii SARS-CoV-2

<i>l.p.</i>	<i>Typy placówek</i>	<i>Liczba placówek udzielających doraźnego wsparcia OGÓŁEM</i>	<i>w tym: funkcjonujących w czasie epidemii SARS-CoV-2</i>
1.	Punkty wydawania żywności	311	232
2.	Jadłodajnie	205	156
3.	Punkty wydawania odzieży	183	133
4.	Punkty konsultacyjno-informacyjne	107	73
5.	Łącznie	75	60
6.	Inne placówki doraźnego wsparcia	36	26
7.	Pralnie	34	26
8.	Punkty pomocy medycznej	32	24
9.	Świetlice dla osób bezdomnych	26	21
	Ogółem	1 009	751

Niektóre podmioty, nie mając warunków do zapewnienia bezpieczeństwa osobom korzystającym z pomocy, czy pracownikom punktów, zawiesiły swoją działalność do czasu odwołania stanu epidemii. Jak wynika z powyższej tabeli, spośród 1 009 punktów pomocy doraźnej w czasie epidemii funkcjonowało 751 podmiotów, czyli niespełna 75%.

Panująca jeszcze w pierwszym półroczu 2022 roku epidemia spowodowała konieczność uruchomienia przez gminy i powiaty dodatkowych środków na sfinansowanie szczególnego wsparcia dla osób w kryzysie bezdomności. Przeznaczone były m.in. na pokrycie kosztów utworzenia i utrzymania dodatkowych miejsc tymczasowego schronienia oraz czasowego odosobnienia (tzw. „buforowych”), zakupu testów na obecność SARS-CoV-2 i środków ochrony osobistej. Dane w tym zakresie przedstawia Tabela 14.

Tabela 14. Środki finansowe na przeciwdziałanie epidemii SARS-CoV-2 wśród osób w kryzysie bezdomności w 2022 roku przekazane z poziomu gmin i powiatów

<i>Środki przeznaczone z poziomu gmin i powiatów na finansowanie działań związanych ze zwalczaniem epidemii wśród osób w kryzysie bezdomności [zł]:</i>				
<i>l.p.</i>	<i>Województwo</i>	<i>OGÓŁEM</i>	<i>W tym:</i>	
			<i>środki z budżetu państwa</i>	<i>środki własne</i>
1.	Dolnośląskie	180,00	0,00	180,00
2.	Kujawsko-pomorskie	0,00	0,00	0,00
3.	Lubelskie	159 457,88	0,00	159 457,88
4.	Lubuskie	3 310,60	0,00	3 310,60
5.	Łódzkie	160 592,31	60 000,00	100 592,31
6.	Małopolskie	320,85	0,00	320,85
7.	Mazowieckie	34,00	0,00	34,00
8.	Opolskie	0,00	0,00	0,00
9.	Podkarpackie	0,00	0,00	0,00
10.	Podlaskie	0,00	0,00	0,00
11.	Pomorskie	872 277,67	100 000,00	772 277,67
12.	Śląskie	11 829,24	0,00	11 829,24
13.	Świętokrzyskie	19 356,00	19 056,00	300,00
14.	Warmińsko-mazurskie	0,00	0,00	0,00
15.	Wielkopolskie	39 725,00	0,00	39 725,00
16.	Zachodniopomorskie	204 003,70	112 217,46	91 786,24
	Ogółem	1 471 087,25	291 273,46	1 179 813,79

Na działania pomocowe dla osób w kryzysie bezdomności związane z epidemią samorządy gmin i powiatów przeznaczyły dodatkowe środki finansowe w wysokości niemal 1,5 mln zł. Niniejsza kwota stanowiła niespełna 15% sumy środków wydatkowanych na ten sam cel przez gminy i powiaty w 2020 roku. Na podobnym poziomie kształtowały się wydatki poniesione w poprzednim roku sprawozdawczym przez samorządy województw, które z kolei w 2022 roku nie wykazały żadnych kosztów z tego tytułu, podobnie jak urzędy wojewódzkie.

5. PRZYPADKI ZGONÓW Z POWODU WYCHŁODZENIA ORGANIZMU

Z danych statystycznych opublikowanych przez Komendę Główną Policji wynika, że w sezonie zimowym, tj. od listopada 2022 roku do marca 2023 roku, odnotowano w Polsce 28 przypadków zgonu z powodu wychłodzenia organizmu¹. To o 16 osób mniej niż w analogicznym okresie 2021/2022, kiedy to zaistniały 44 takie przypadki i o 41 osób mniej niż w analogicznym okresie 2020/2021.

¹ <https://statystyka.policja.pl/st/wybrane-statystyki/zgony-z-powodu-wychlodz/50881.Zgony-z-powodu-wychlodzenia-organizmu.html>, stan na dzień 1 kwietnia 2023 r.

Z ogólnej liczby zgonów osób z powodu wychłodzenia organizmu, 22 przypadki stanowili mężczyźni, a 6 kobiety. Podkreślenia wymaga również fakt, iż z przeprowadzonej wstępnej analizy wynika, że w 10 przypadkach, osoby bezpośrednio przed zamarznięciem spożywały alkohol.

Na podstawie informacji zawartych w opisach wygenerowanych zdarzeń z Krajowego Systemu Informacyjnego Policji (KSIP), Biuro Prewencji KGP monitorowało liczbę zgonów osób bezdomnych z powodu wychłodzenia organizmu. W okresie od 1 listopada 2022 r. do 31 marca 2023 r., odnotowano 8 takich przypadków (23 przypadki w okresie zimowym 2021/2022), co stanowi ok. 28,6% wszystkich zarejestrowanych w systemie KSIP zgonów osób z powodu wychłodzenia organizmu w tym okresie. Co zastanawiające, w sprawozdaniu jednorazowym DPS-IV-304-KS/2023 gminy wykazały, że wśród osób zmarłych z powodu wychłodzenia aż 22 to osoby w kryzysie bezdomności, co stanowi dość dużą rozbieżność z danymi posiadanymi przez Policję.

Warto zaznaczyć, że przy identyfikowaniu grup ryzyka pomocna była m.in. Krajowa Mapa Zagrożeń Bezpieczeństwa, gdzie jedną z kategorii zagrożeń jest „Osoba bezdomna wymagająca pomocy”. W okresie od 1 listopada 2022 r. do 31 marca 2023 r. na Krajowej Mapie Zagrożeń Bezpieczeństwa odnotowano 1 313 zgłoszeń w kategorii „Osoba bezdomna wymagająca pomocy”, a potwierdzone przez Policję zgłoszenia stanowiły ok. 40,53% ogółu zgłoszeń w tej kategorii.

6. RZĄDOWY PROGRAM BEZZWROTNEGO FINANSOWEGO WSPARCIA BUDOWNICTWA ZE ŚRODKÓW FUNDUSZU DOPŁAT

Rządowy program bezzwrotnego finansowego wsparcia budownictwa funkcjonuje w oparciu o ustawę z dnia 8 grudnia 2006 r. o finansowym wsparciu niektórych przedsięwzięć mieszkaniowych (wcześniej: *ustawa o finansowym wsparciu tworzenia lokali mieszkalnych na wynajem, mieszkań chronionych, noclegowni, schronisk dla osób bezdomnych, ogrzewalni i tymczasowych pomieszczeń*). Głównym celem przedsięwzięcia jest zwiększenie zasobu lokali mieszkalnych oraz lokali i pomieszczeń z zakresu pomocy społecznej, służących zaspokajaniu potrzeb osób o niskich i przeciętnych dochodach. Program finansowany jest ze środków Funduszu Dopłat, a jego obsługę prowadzi Bank Gospodarstwa Krajowego.

Beneficjentami wsparcia mogą być:

- gmina,
- jednoosobowa spółka gminna, której gmina powierzyła realizację zadania własnego w zakresie zaspokajania potrzeb mieszkaniowych wspólnoty samorządowej, z wyjątkiem społecznych inicjatyw mieszkaniowych,
- związek międzygminny,
- powiat,
- organizacja pozarządowa,
- podmiot prowadzący działalność pożytku publicznego.

W ramach opisywanego mechanizmu mogą zostać sfinansowane m.in. następujące rodzaje przedsięwzięć:

- budowa budynku,

- remont lub przebudowa budynku niemieszkalnego lub jego części przeznaczonego na pobyt ludzi,
- remont lub przebudowa budynku mieszkalnego albo jego części, jeżeli nie dotyczą one lokalu mieszkalnego zajmowanego przez lokatora na podstawie obowiązującej umowy najmu,
- remont lub przebudowa budynku mieszkalnego albo jego części, jeżeli dotyczą one lokalu mieszkalnego zajmowanego przez lokatora na podstawie obowiązującej umowy najmu, pod warunkiem, że beneficjent wsparcia uzyskał premię MZG z tytułu realizacji przedsięwzięcia termomodernizacyjnego lub remontowego w budynku, w którym znajdują się te lokale mieszkalne, i realizuje to przedsięwzięcie łącznie z remontem lub przebudową tego lokalu,
- zmiana sposobu użytkowania budynku lub jego części, wymagająca remontu lub przebudowy,
- zakup lokali mieszkalnych, budynku mieszkalnego lub udziału we własności budynku mieszkalnego,
- zakup lokali mieszkalnych, budynku mieszkalnego lub udziału we własności budynku mieszkalnego, połączone z ich remontem,

w wyniku którego zostaną utworzone lub zmodernizowane lokale mieszkalne stanowiące mieszkaniowy zasób gminy i/lub mieszkania chronione;

- budowa budynku,
- remont lub przebudowa budynku niemieszkalnego, przeznaczonego na pobyt ludzi,
- remont lub przebudowa budynku mieszkalnego, jeżeli budynek nie jest zamieszkały,
- zmiana sposobu użytkowania budynku lub jego części, wymagająca dokonania remontu lub przebudowy,

w wyniku którego powstanie noclegownia lub schronisko dla osób bezdomnych lub nastąpi zwiększenie powierzchni użytkowej pomieszczeń noclegowych w istniejącej noclegowni lub pomieszczeń mieszkalnych w istniejącym schronisku dla osób bezdomnych;

- remont, przebudowa, rozbudowa lub nadbudowa istniejącej noclegowni, schroniska dla osób bezdomnych lub ogrzewalni,

w wyniku którego nastąpi dostosowanie noclegowni, schroniska dla osób bezdomnych lub ogrzewalni do obowiązujących standardów.

Wysokość wsparcia uzależniona jest od rodzaju przedsięwzięcia oraz podmiotu ubiegającego się o dofinansowanie. Gminy mogą ubiegać się o wsparcie nawet w wysokości 80% kosztów inwestycji (budowa, remont, przebudowa, zmiana sposobu użytkowania budynku), w ramach której powstaną lub zostaną zmodernizowane lokale mieszkalne zwiększające mieszkaniowy zasób gminy, mieszkania chronione, noclegownie i schroniska dla osób bezdomnych. Wnioski przyjmowane są w systemie ciągłym, aż do wyczerpania dostępnych środków. Natomiast maksymalny czas realizacji przedsięwzięcia objętego wsparciem nie może przekroczyć 36 miesięcy.

Z danych przedstawionych w *Sprawozdaniu z realizacji działań w ramach Narodowego Programu Mieszkaniowego w 2022 roku* wynika, iż w zakresie programu budownictwa dla najuboższych w ubiegłym roku do dofinansowania zakwalifikowano 316 wniosków na kwotę dofinansowania ok. 702,4 mln zł.

W wyniku realizowanych przedsięwzięć zaplanowano utworzenie łącznie 3 321 lokali mieszkalnych, miejsc w schroniskach dla osób bezdomnych i ogrzewalniach oraz miejsc noclegowych.

Tabela 15. Efekty realizacji bezzwrotnego finansowego wsparcia budownictwa ze środków Funduszu Dopałat w 2022 roku

Rodzaj zasobu	Rodzaj przedsięwzięcia	Liczba wniosków	Liczba lokali / miejsc	Wnioskowana kwota wsparcia (w tys. zł)
Lokale mieszkalne zwiększające mieszkaniowy zasób gminy (art. 3 ust. 1*)	budowa budynku	38	1108	315 840,21
	remont lub przebudowa	12	154	38 362,98
	remont pustostanu	195	879	74 269,23
	kupno lokali/budynku	11	31	3 658,39
	zmiana sposobu użytkowania	22	136	20 490,95
	kupno lokali/budynku wraz z remontem	3	4	515,17
Lokale mieszkalne z prawem do podnajmowania (art. 5a*)	budowa budynku	19	677	199 386,82
	remont lub przebudowa budynku	1	5	1 440,03
Mieszkania chronione	budowa budynku	2	29	6 075,31
	budowa budynku z art. 5a	2	40	15 741,71
	remont lub przebudowa budynku art. 5a	1	5	503,98
	remont pustostanu	3	13	961,03
	kupno lokali/budynku	1	1	28,36
Lokale mieszkalne z prawem do podnajmowania (art.5a*) / mieszkania chronione	budowa budynku	1	16	4 441,85
Lokale mieszkalne zwiększające mieszkaniowy zasób gminy (art. 3 ust. 1*) / mieszkania chronione	budowa budynku	2	38	8 668,51
Miejsca w ogrzewalni	zmiana sposobu użytkowania	1	8	534,40
Miejsca noclegowe	budowa budynku	1	97	4 388,13
Miejsca w schronisku dla osób bezdomnych	budowa budynku	1	80	7 056,50
Razem		316	3 321	702 363,56

* Ustawa z dnia 8 grudnia 2006 r. o finansowym wsparciu niektórych przedsięwzięć mieszkaniowych

Źródło: Sprawozdanie z realizacji działań w ramach Narodowego Programu Mieszkaniowego w 2022 roku

Dla porównania, w 2020 roku do dofinansowania zakwalifikowano łącznie 48 wniosków na kwotę ok. 91,4 mln zł. Z niniejszej puli 3 wnioski dotyczyły wsparcia przedsięwzięć związanych z placówkami udzielającymi tymczasowego schronienia osobom w kryzysie bezdomności, na łączną kwotę dofinansowania w wysokości ponad 5 mln. W wyniku realizowanych przedsięwzięć zaplanowano

wówczas powstanie 947 lokali mieszkalnych, 123 miejsc w schroniskach dla osób bezdomnych oraz 50 miejsc w ogrzewalniach.

Podkreślenia wymaga komponent wsparcia dedykowany remontom gminnych pustostanów, cieszący się coraz większym zainteresowaniem gmin. W 2021 r. do wsparcia zakwalifikowano 60 inwestycji polegających na remoncie gminnych pustostanów, w ramach których powstanie 379 mieszkań. W 2022 r. aktywność gmin w ramach tego komponentu jeszcze wzrosła. Do wsparcia zakwalifikowano 198 przedsięwzięć gminnych. Dotyczą one utworzenia 892 lokali mieszkalnych.

7. ZMIANY W POLITYCE PUBLICZNEJ W OBSZARZE PRZECIWDZIAŁANIA BEZDOMNOŚCI PRZYJĘTE W 2022 ROKU

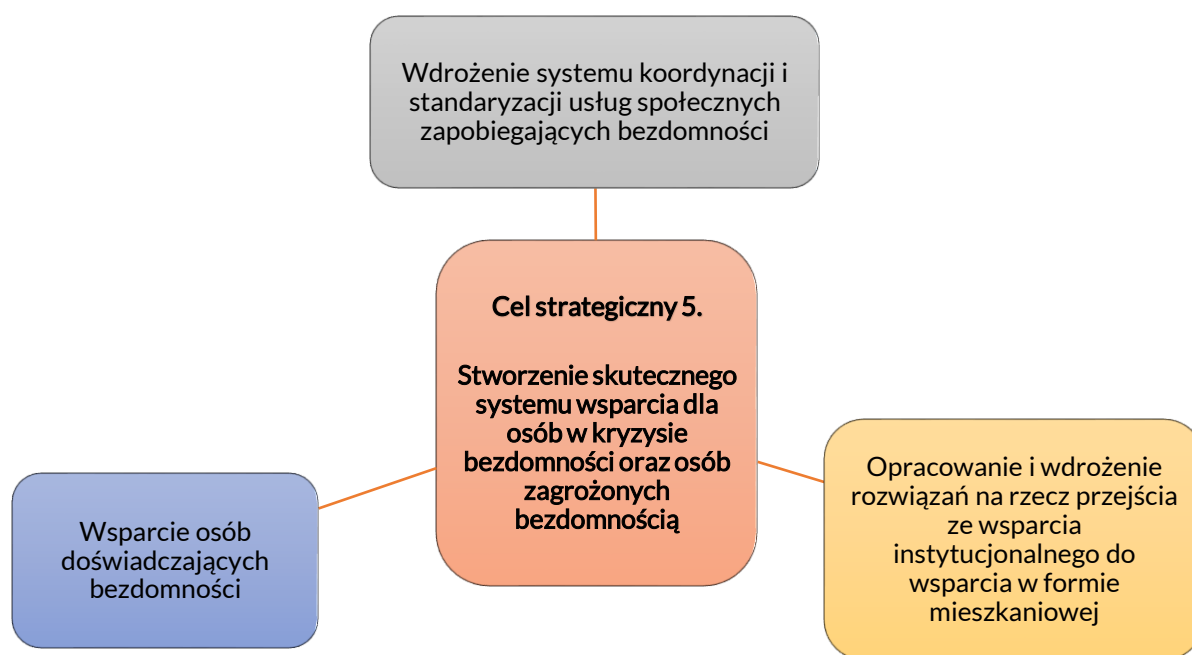
Dotychczasowe wieloletnie doświadczenie w zakresie przeciwdziałania bezdomności, polegające na tworzeniu schronisk i noclegowni, pokazuje, że model ten raczej nie pozwala w wystarczającym stopniu na jej przewyciężenie i dalszy rozwój tego rodzaju wsparcia nie przynosi oczekiwanych skutków. Szczególnie dotkliwym dowodem na to są osoby od lat doświadczające kryzysu bezdomności, korzystające z tradycyjnej pomocy z tytułu bezdomności i mimo tego nadal pozostające bez domu: cierpiące z powodu zaburzeń psychicznych lub uzależnień, czyli z tzw. podwójną diagnozą, i doświadczające długotrwałej bezdomności przejawiającej się wieloletnim przebywaniem w miejscach, których nie można uznać za mieszkanie.

Powyższe w znaczącym stopniu potwierdzają dostępne wyniki badań. Z ostatniego Ogólnopolskiego badania liczby osób bezdomnych (13/14 lutego 2019 r.) wynika, iż wydłużają się epizody bezdomności wśród badanych osób. Z kolei dłuższe zmagania z kryzysem bezdomności wpływają negatywnie nie tylko na efektywność późniejszego procesu socjalizacji, ale również znacząco pogarszają stan zdrowia tych osób i możliwość powrotu do samodzielnego życia w społeczeństwie. Brak zindywidualizowanego wsparcia i konieczność korzystania z pomocy instytucjonalnej ma również negatywne skutki w przypadku młodych osób bezdomnych – zarówno wychowujących się w rodzinach dysfunkcyjnych, jak również mających za sobą pobyt w instytucjonalnej pieczy zastępczej lub różnego rodzaju placówkach dla młodzieży – u których przebywanie w warunkach instytucjonalnych utrwała deficyty w zakresie kompetencji społecznych i emocjonalnych umożliwiających samodzielne funkcjonowanie w społeczeństwie.

Obecnie najbardziej efektywne i społecznie pożądane są formy wsparcia oparte na pomocy świadczonej w środowisku lokalnym, w mieszkaniach. Dlatego też kwestia rozwoju tego typu form pomocy znalazła się w *Strategii rozwoju usług społecznych, polityce publicznej do roku 2030 (z perspektywą do 2035 r.)*, przyjętej w czerwcu 2022 roku. Strategia stanowi politykę publiczną w rozumieniu ustawy z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju i jest dokumentem, który wyznacza cele i kierunki działań zmierzające do rozwoju usług społecznych w społeczności lokalnej w celu zaspokojenia potrzeb osób potrzebujących wsparcia w codziennym funkcjonowaniu. Wizją Strategii jest przygotowanie systemu realizacji usług społecznych dla osób potrzebujących wsparcia w codziennym funkcjonowaniu, w tym dla osób doświadczających bezdomności, w taki sposób, aby mogły

bezpiecznie i niezależnie funkcjonować w swoim miejscu zamieszkania tak długo, jak tego chcą, a dzieciom i młodzieży pozbawionej opieki rodzicielskiej zapewnienie opieki w warunkach rodzinnych lub zbliżonych do rodzinnych.

Jednym z pięciu celów strategicznych ujętych w dokumencie jest stworzenie skutecznego systemu wsparcia dla osób w kryzysie bezdomności oraz osób zagrożonych bezdomnością. W ramach celu zakłada się wypracowanie standardu działań profilaktycznych i interwencyjnych w zakresie mieszkalnictwa pozwalających kontrolować zadłużenie. System wsparcia musi bowiem zapewniać realne mechanizmy przeciwdziałania bezdomności i wykluczeniu mieszkaniowemu, połączone ze wsparciem specjalistów i swobodnym dostępem do usług społecznych, zdrowotnych, edukacyjnych, aktywizacji zawodowej, wsparcia środowiskowego.

Rysunek 5. Kierunki działań w obszarze przeciwdziałania bezdomności przewidziane w Strategii rozwoju usług społecznych, polityce publicznej do roku 2030 (z perspektywą do 2035 r.)

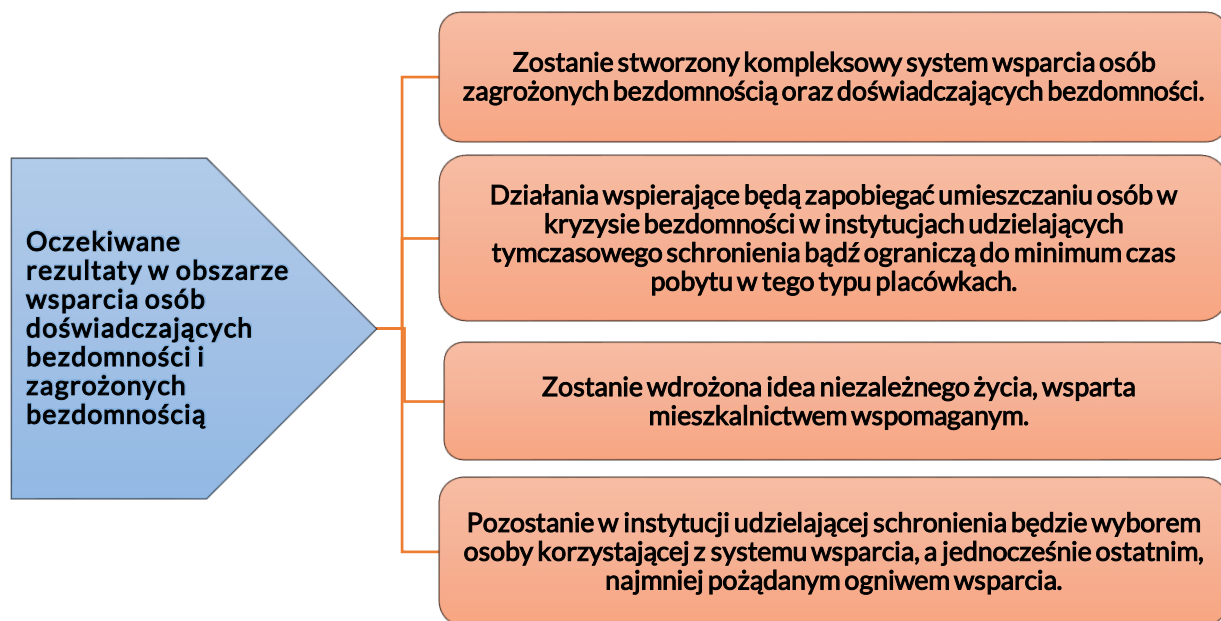
Strategia koncentruje się również na koncepcji odejścia od obowiązującego instytucjonalnego modelu „drabinkowego” na rzecz zwiększania zasobu mieszkań, w których rozwiązywany jest problem bezdomności. Zakłada stworzenie elastycznego systemu mieszkań wspomaganych, w których świadczone będą usługi (związane z treningiem samodzielności lub stałym wspieraniem osób tam przebywających) każdorazowo dostosowane do potrzeb danej osoby. W konsekwencji oferta usług świadczonych w placówkach, np. o charakterze interwencyjnym, będzie uzupełnieniem, a nie podstawą systemu wsparcia osób bezdomnych. Natomiast usługi świadczone w placówkach powinny być uzupełniane świadczeniem usług w środowisku, głównie streetworkingu.

Finansowanie działań przewidzianych w Strategii jest zaplanowane w szczególności ze środków budżetu państwa oraz środków UE w zakresie realizacji projektów w perspektywie 2021–2027 z obszaru rozwoju usług społecznych (w tym w szczególności w ramach EFS+ i EFRR). Co istotne, zaplanowane w Strategii działania mają bardzo szeroki charakter i porządkują działania na różnych szczeblach władzy oraz w różnych obszarach funkcjonowania państwa. Dlatego istotnym elementem jest

montaż finansowy, dający efekt synergii i gwarantujący, że projektowane cele zostaną osiągnięte. Ważny wkład w rozwój usług społecznych mogą też stanowić środki z budżetu jednostek samorządu terytorialnego.

Proces rozwoju usług społecznych powinien być wdrażany z zachowaniem podstawowego założenia, że ma on służyć poprawie dobrostanu osób i rodzin. Jego opracowanie i wdrożenie, tj. wyznaczenie obszarów, kierunków i działań oraz sposobu realizacji, wymaga zaangażowania wszystkich stron – administracji centralnej oraz samorządowej – z poziomu regionalnego, powiatowego i gminnego, jak również organizacji obywatelskich działających w obszarach objętych procesem deinstytucjonalizacji.

Rezultaty przewidziane w konsekwencji realizacji działań na rzecz rozwoju usług społecznych dla osób doświadczających bezdomności przedstawia poniższy rysunek.

Rysunek 6. Oczekiwane efekty działań przewidzianych w Strategii rozwoju usług społecznych, polityce publicznej do roku 2030 (z perspektywą do 2035 r.) w obszarze przeciwdziałania bezdomności

SPIS TABEL

Tabela 1. Liczba wszystkich zdiagnozowanych w 2022 roku osób bezdomnych, których ostatnim miejscem zameldowania była dana gmina (przebywających na terenie gminy i poza jej granicami)	4
Tabela 2. Liczba osób w kryzysie bezdomności, którym gmina/powiat opłaciły w 2022 roku pobyt w placówkach udzielających tymczasowego schronienia (na terenie gminy/powiatu i poza ich granicami)...	5
Tabela 3. Liczba osób w kryzysie bezdomności, którym gmina/powiat przyznały świadczenie w formie wsparcia w mieszkaniu chronionym oraz wsparcie w innych formach pozainstytucjonalnych w 2022 roku	6
Tabela 4. Liczba streetworkerów pracujących z osobami w kryzysie bezdomności oraz liczba osób objętych wsparciem streetworkera w 2022 roku.....	8
Tabela 5. Liczba osób w kryzysie bezdomności objętych indywidualnym programem wychodzenia z bezdomności oraz kontraktem socjalnym w 2022 roku	9
Tabela 6. Liczba osób doświadczających bezdomności, które się usamodzielnily oraz podjęły zatrudnienie (w tym zatrudnienie wspierane) w 2022 roku.....	11
Tabela 7. Liczba lokali przekazanych osobom w kryzysie bezdomności w 2022 roku	12
Tabela 8. Liczba placówek udzielających całodobowego wsparcia, z których mogły również korzystać osoby w kryzysie bezdomności w roku 2022.....	15
Tabela 9. Placówki udzielające w 2022 roku doraźnego wsparcia osobom w kryzysie bezdomności, z podziałem na źródło finansowania	18
Tabela 10. Publiczne środki finansowe przeznaczone na działania pomocowe dla osób w kryzysie bezdomności w 2022 roku.....	19
Tabela 11. Liczba dodatkowych miejsc tymczasowego schronienia dla osób w kryzysie bezdomności, utworzonych/finansowanych przez gminę w 2022 roku w związku z sytuacją epidemiczną w Polsce	21
Tabela 12. Liczba osób w kryzysie bezdomności, którym odmówiono udzielenia schronienia w czasie epidemii SARS-CoV-2 w 2022 roku	22
Tabela 13. Placówki udzielające w 2022 roku doraźnego wsparcia osobom w kryzysie bezdomności, funkcjonujące w czasie epidemii SARS-CoV-2.....	23
Tabela 14. Środki finansowe na przeciwdziałanie epidemii SARS-CoV-2 wśród osób w kryzysie bezdomności w 2022 roku przekazane z poziomu gmin i powiatów	24
Tabela 15. Efekty realizacji bezzwrotnego finansowego wsparcia budownictwa ze środków Funduszu Dopłat w 2022 roku	27

SPIS ILUSTRACJI

Rysunek 1. Liczba placówek udzielających tymczasowego schronienia osobom bezdomnym wraz z miejscami, prowadzonych przez gminy w 2022 roku	13
Rysunek 2. Liczba placówek udzielających tymczasowego schronienia osobom bezdomnym wraz z miejscami, prowadzonych przez podmioty niepubliczne na zlecenie samorządów oraz w ramach wykupu usługi przez samorzady w tych placówkach w 2022 roku	14
Rysunek 3. Liczba placówek udzielających tymczasowego schronienia wraz z miejscami, których działalność nie była w 2022 roku finansowana przez gminę/powiat	16
Rysunek 4. Liczba placówek świadczących w 2022 roku pomoc doraźną osobom doświadczającym bezdomności	17
Rysunek 5. Kierunki działań w obszarze przeciwdziałania bezdomności przewidziane w Strategii rozwoju usług społecznych, polityce publicznej do roku 2030 (z perspektywą do 2035 r.)	29
Rysunek 6. Oczekiwane efekty działań przewidzianych w Strategii rozwoju usług społecznych, polityce publicznej do roku 2030 (z perspektywą do 2035 r.) w obszarze przeciwdziałania bezdomności	30